

Tilegnelse af uformel sprogbrug – med eksempler fra fransk

At sprogbrugsnormen hos de førstesprogtalende adskiller sig markant fra den standardvariant af sproget, man har tilegnet sig i fremmedsprogsundervisningen, er en oplevelse, mange lærende har, når de befinder sig i en autentisk kommunikationssituation på målsproget. Autenticitetsbegrebet forstås her som konstrueret uden for undervisningskontekst, om det være sig materiale eller kommunikation. Denne forskel skyldes, at fremmedsprogsundervisningen ofte tager udgangspunkt i et standardsprog og enten lader variation være forbeholdt undervisningen på et højt sprogligt niveau eller helt udelader den. Ud fra et funktionelt sprogsyn, dvs. ideen om, at sprogets primære funktion er at være kommunikationsmiddel, forsøger vi at argumentere for, at fremmedsprogsundervisningen bør rette mere fokus mod den nutidige sprogbrug, således at den lærende oplever at kunne bruge sproget i praksis. Canale & Swain (1980) definerer sociolingvistisk kompetence som evnen til at kunne situationstilpasse sin kommunikation, hvilket er én af de fire delkompetencer inden

CILIA REEBIRK

Cand.mag. i fransk sprog og kultur
Ekstern lektor, Københavns Universitet
mzh471@alumni.ku.dk

JAN LINDSCHOUW

Ph.d. i fransk sprog
Lektor, Københavns Universitet
janl@hum.ku.dk

for kommunikativ kompetence, der er med til at sikre vellykket kommunikation. Begrebet *kommunikativ kompetence* blev oprindeligt introduceret af Canale & Swain (1980) og anvendes stadig i moderne litteratur inden for fremmedsprogstilignelse, fx hos Lund (2019: 106-108), som i stedet for *sociolingvistisk kompetence* anvender termen *pragmatisk kompetence*. Netop den sociolingvistiske kompetence er særligt svær at tilegne sig i et undervisningsmiljø, hvor man ikke indgår i målsprogs-kulturen og derfor ikke oplever flere forskellige kontekster for kommunikationen. Da fremmedsproglærere er i kontakt med målsproget i en forholdsvis formel kontekst i skolen, hvor kommunikationen ofte vil være forberedt og tematisk fikseret, men med en kendt modtager (Koch & Oesterreicher 2001), må man formode, at de tilegner sig en mere formel variant af målsproget end den, de møder i målsprogslandet. Det er derfor især den uformelle sprogbrug, der knytter sig til talesproget, der vil være interessant at indarbejde i fremmedsprogsundervisningen. I dette projekt undersøger vi effekten af et undervisningsforløb med fokus på det ikke-standardnormbaserede sprog med antagelsen om, at det øger den lærendes motivation og sprogglæde at arbejde med den type sprog, som man møder i autentiske situationer i målsprogslandene. Denne problemstilling vil vi belyse med udgangspunkt i franskfaget.

Talesprog og skriftsprog

Sproglig variation er en naturlig del af al kommunikation. Formålet med undervisningsforløbet er at give de lærende adgang til sprog, der kan anvendes i hverdagskommunikation i et fransktalende land. Dette indebærer, at deres forståelse af de sproglige stillejer skal udvides, så deres repertoire ikke er begrænset til standardfransk. Denne undersøgelse fokuserer på det uformelle sproglige register, som ofte forbindes med talesproget. Det er dog vigtigt at understrege forskellen på stilistisk variation og variation afhængigt af kommunikationsmediet, da der er en tendens til at sætte lighedstegn mellem henholdsvis talesprog og uformelt fransk og skriftsprog og formelt fransk, hvilket er en forenkling.

Kommunikationskontinuum mellem 'tale' og 'skrift'

Koch & Oesterreichers (2001) kommunikationskontinuum benytter et nærhedsprincip til at beskrive kommunikationstypen i forhold til stillejet i stedet for termerne 'skriftsprog' og 'talesprog', og på denne måde tages der hensyn til de forskellige hybridgenrer, hvor uformelt

talesprog forekommer på skrift (fx i sms'er og e-mails), og hvor det formelle stilleje forekommer mundtligt (fx i taler og prædikener). Kommunikationskontinuummet skelner mellem en nærhedspol og en distancepol, som en given kommunikationssituation placerer sig i forhold til. Nærhedspolen karakteriseres bl.a. ved en kendt modtager, kontekstafhængighed, spontanitet i samtalen og stærkt kommunikativt samarbejde i form af dialog. Modsat er distancepolen kendetegnet ved en ukendt modtager, ingen kontekstafhængighed, en forberedt diskurs og svagt kommunikativt samarbejde. Denne undersøgelse koncentrerer sig om nærhedssproget, der altså er mere uformelt og ofte – men ikke nødvendigvis – realiseret som talesprog. De sociolingvistiske træk, som denne undersøgelse beskæftiger sig med, vil derfor af praktiske grunde fremover benævnes mundtlighedstræk, selvom nærhedssproget ikke kun er forbeholdt mundtlig kommunikation.

Sproglig variation i fremmedsprogsundervisningen

I planlægning af undervisning handler det i høj grad om at prioritere. Gadet (2003) beskriver en tendens til at prioritere standardfransk i undervisningen på bekostning af sproglig variation og således forsøge at normalisere sprogbrugen. Problemet med denne tendens er ifølge Gadet, at standardfransk ikke er en eksisterende sproglig variant, men en kunstig konstruktion, da sproget ikke kan reduceres til en homogen størrelse, men udgør en palette af forskellige registre og udtryksformer. Et sprog er summen af alle dets variationer, og for at beherske det må der derfor i sprogundervisningen tages hensyn til variation. Når det er sagt, kan det være didaktisk fordelagtigt at have en norm at gå ud fra, især i forbindelse med fremmedsprogs-tilegnelse. Standardfransk kan være et passende udgangspunkt, hvorefter man kan inkorporere sproglig variation. Spørgsmålet er nemlig ikke, om variation bør have plads i fremmedsprogsundervisningen, eftersom der i læreplanerne for fransk på stx (Undervisningsministeriet 2017) lægges vægt på anvendelig kommunikation og kommunikative kompetencer. Spørgsmålet er derimod, på hvilket stadie variation bør introduceres. Petitpas (2018) er fortalende for at undervise i "diversiteten i fransk sprogpraksis" allerede på begynderniveau for at forberede den lærende på en realistisk sprogbrug og samtidig vække den lærendes sociolingvistiske bevidsthed. På nuværende tidspunkt indgår nuanceret og situationstilpasset sprogbrug først som et fagligt mål på niveau C1 på den Fælles Europæiske Referenceramme for sprog, et niveau, der karakteriseres som et

uafhængigt og særdeles avanceret niveau (Europarådet 2019). Selvom referencerammen ikke er normativ, men snarere et sæt retningslinjer, er dette alligevel et udtryk for, at sproglig variation anses som forbeholdt den lærende med et højt sprogligt niveau, hvilket man kan undre sig over. Lindschouw (2014) foreslår en tredelt løsning for at få mere fokus på sproglig variation i undervisningen: 1. At eksplisitere sammenhængen mellem sprog, kultur og samfund. 2. Et øget fokus på anvendt sprog og variation både i undervisningen og i eksamenskontekst frem for blot grammatisk korrekthed. 3. At inddrage materiale, der ligger uden for standardfransk, hvilket denne undersøgelse lægger vægt på.

Undersøgelsens sproglige fokuspunkter

De karakteristiske sociolingvistiske træk for uformelt fransk, der indgår i undersøgelsen, er både leksikalske, fonetiske, morfologiske og syntaktiske. Undervisningen i den leksikalske variation introducerer den lærende til et ordforråd uden for standardfransk og inkluderer desuden diverse gambitter og diskursmarkører. På det fonetiske plan behandles variation i form af vokaludeladelse. Den morfologiske variation koncentrerer sig om forskellige sproglige variationspar, hvor der eksisterer en mere formel og en mere uformel variant, herunder henholdsvis *nous/on* 'vi/man', *vous/tu* 'De/du', *cela/ça* 'det, der' samt variationen i fremtidsplanet mellem *Futur simple* og den perifrastiske fremtidsform (*aller* 'at gå' + infinitiv), hvor sidstnævnte anses for mere uformel end førstnævnte. Endelig tilgås variation på det syntaktiske plan med fokus på ledstilling i interrogative sætninger, som kan være enten udpræget formel, neutral eller uformel, samt syntaktiske mundtlighedstræk i form af bortfald af *ne* 'ikke' i negationer og dislokation af sætningsled.

Undersøgelsesmetode

Undersøgelsens koncentrerede undervisningsforløb baserer sig på en kommunikativ tilgang til fremmedsprogsundervisningen samt en integreret grammatikundervisning. Forløbet består derfor af en række fokuserede tasks, hvor eleverne arbejder selvstændigt med autentisk materiale, dvs. materiale, der ikke er fremstillet med undervisning for øje, og derigennem får brugt de forskellige sproganalytiske delelementer i praksis. Undersøgelsen indledes med en prætest og afsluttes med en posttest af samme type samt en spørgeskemaundersøgelse for både at kunne måle elevernes fremskridt

ud fra *empiriske data* og medtage deres egen opfattelse af deres indlæring ved hjælp af *introspektive data*. Testene består begge af både en skriftlig og en mundtlig del, da det uformelle fransk som tidligere nævnt især knytter sig til talesproget. Eleverne, der deltog i undersøgelsen, går i 2.g på Tårnby Gymnasium og er inddelt på to hold, begge med fransk på fortsættelsesniveau B, hvoraf kun det ene hold modtog undervisning i sprogvariation og uformelt fransk i forsøgsperioden, og det andet hold således fungerede som kontrolgruppe. Undervisningsforløbet fandt sted i april 2019 og varede fem lektioner. Undervisningen tog udgangspunkt i diverse multimodale tekster, bl.a. i form af tv-serier såsom *SKAM France* og *Martin, sexe faible*, musikvideoer, hvoraf især Aya Nakamuras *Djadja* var populær hos eleverne, og interviews på YouTube med kunstneren Angèle og bandet Brigitte. Materialet er således alt sammen udvalgt fra fransk populærkultur, hvilket giver den lærende en autentisk sprogoplevelse i undervisningen. De multimodale tekster blev først behandlet receptivt i form af forståelsesspørgsmål og klassediskussioner og dernæst produktivt, hvor eleverne fik lov til at afprøve især deres mundtlige sprogproduktion. Et eksempel på denne tilgang er arbejdet med sangen *Djadja*, hvor eleverne indledningsvis oversatte teksten og besvarede nogle spørgsmål i grupper og dernæst fik frie tøjler til at udarbejde en mundtlig dialog baseret på tekstens handling.

Resultater

Resultaterne for undersøgelsens præ- og posttest vises i figur 1 på næste side og angiver gennemsnittet for gruppen. Det fremgår af resultaterne, at forsøgsgruppen har gjort fremskridt i samtlige delopgaver fra prætesten til posttesten, og desuden at der i størstedelen af disse opgaver er tale om en markant fremgang. Kontrolgruppens resultater er mere varierede og overvejende ringere end forsøgsgruppens resultater i posttesten og endog i tre opgaver noget uforklarligt med tilbagegang fra prætest til posttest. De kvantitative data peger altså mod en effekt af forløbet målt både i forhold til de receptive og de produktive sprogfærdigheder. For øvrige detaljer angående undersøgelsens resultater se Reebirk (2019).

Efter undervisningsforløbet blev eleverne i de introspektive data bedt om at besvare et spørgeskema om forløbet, dets sværhedsgrad samt deres personlige udbytte af undervisningen. Her var elevernes svar overvejende positive på samtlige parametre. Eleverne gav udtryk for, at de havde fundet emnet interessant og særligt relevant for deres sproglige behov.

	Forsøgsgruppe		Kontrolgruppe	
	Prætest	Posttest	Prætest	Posttest
Opgave 1: Identificering af stilleje	56%	61%	61%	61%
Opgave 2: Identificering af mundtligheds-træk i tekst-uddrag	17,04%	17,19%	16,72%	8,18%
Opgave 3: Oversættelse af uformelle udtryk (fransk til dansk)	46%	77%	29%	25%
Opgave 4: Oversættelse af hele sætninger (dansk til fransk)	20%	71%	25%	55%
Opgave 5: Antal mundtligheds-træk anvendt i spontan mundtlig kommunikation	1 pr. elev	2,10 pr. elev	0,75 pr. elev	0,33 pr. elev

Figur 1. Resultater i undersøgelsens præ- og posttest.

Derudover nævner flere elever, at de bedre kan relatere til det uformelle register, som vi arbejdede med i forløbet, end til standardfransk. Af negative ting nævner eleverne, at forløbet var for kort, og at de gerne ville have haft mulighed for at gå mere i dybden med emnet. De introspektive data viste også, at eleverne ikke havde en oplevelse af, at forløbet havde været over deres niveau.

Implikationer for undervisningen

De empiriske og introspektive data fra undersøgelsen peger begge i retning af, at variation ikke er på for højt et sprogligt niveau for gymnasieelever, og at emnet derfor med fordel kan introduceres i fremmedsprogsundervisningen på et tidligt stadie. For at udvik-

le den sociolingvistiske kompetence hos eleverne løbende, kunne sprogvaryation indgå i begynderundervisningen sideløbende med undervisningen i standardfransk. Når eleverne eksempelvis gradvist tilegner sig nægtelserne på fransk, kunne læreren samtidig gøre dem opmærksomme på skellet mellem den skriftlige og den mundtlige anvendelse af disse. Syntaktisk variation i interrogative sætninger kunne formentlig også introduceres på et begynderniveau, da det her er forenklingsprincippet, der gælder for talesproget, idet man her typisk stiller spørgsmål ved ligefrem ordstilling efterfulgt af stigende intonation, mens mere komplekse spørgsmålskonstruktioner, herunder inversion, anvendes i det formelle register. Dette kunne være befordrende, da danske lærende i fransk formentlig ellers vil have en tendens til at benytte inversion grundet interferens fra dansk, hvilket gjorde sig gældende i elevernes oversættelser. Derudover er den leksikalske variation nemmere at identificere og anvende for elever på et begynderstadium, da det er det indholds bærende element i fremmedsprogsundervisningen end fx morfologisk og syntaktisk variation. Man kunne således arbejde med parallelordforråd og synonymer med forskellige konnotationer på et 1.g-niveau. Ved at introducere variation i franskundervisningen på et middel- og begynderniveau vil fordelene, jf. resultaterne af denne undersøgelse, være en styrket sociolingvistisk kompetence samt en øget motivation hos den lærende.

Litteratur

- Canale, M. & Swain, M. (1980). *Approaches to communicative competence*. Singapore: Seameo Regional Language Centre.
- Europarådet (2019). *Den europæiske Sprogportfolio: Kompetence-nøgle*. Lokaliseret d. 2. september 2018 på rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168045bb6e
- Gadet, F. (2003). *La variation sociale en français*. Paris: Ophrys.
- Koch, P. & Oesterreicher, W. (2001). *Gesprochene Sprache und geschriebene Sprache – Language parlé et langage écrit*. I: Holtus, G., Metzeltin, M. & Schmitt, C. (red.), *Lexikon der Romanistischen Linguistik (LRL)* (s. 584-587). Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Lindschouw, J. (2014). L'acquisition de compétences inter- et multiculturelles. *Synergie Pays Scandinaves*, 9, 111-126.
- Lund, K. (2019). Fokus på sprog. I: Søndergaard Gregersen, A. (red.), *Sprogfag i forandring. Pædagogik og praksis. Bind 1* (s. 87-127). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Reebirk, C. (2019). *Tilegnelse af uformel sprogbrug på fransk – Effektstudie af et kommunikativt undervisningsforløb i sociolingvistisk kompetence*. Kandidatspeciale i fransk sprog og kultur.

Petitpas, T. (2018). *Le français informel en classe de langue: Méthode pour l'enseignement et l'apprentissage du vocabulaire familier et populaire*. Paris: L'Harmattan.

Undervisningsministeriet (2017). *Læreplan fransk fortsættelsesprog B – stx 2017*. Stx-læreplaner 2017. Loka-

liseret d. 30. november 2019 på uvm.dk/gymnasiale-uddannelser/fag-og-laereplaner/laereplaner-2017/stx-laereplaner-2017